Výkaz peněžních toků – Mezinárodní standardy účetního výkaznictví a jejich srovnání s českou účetní legislativou[#]

Libor Vašek[*]

Výkaz peněžních toků jako součást účetní závěrky

Od 1. ledna 2005 se zase o něco více českých podniků potýká s pravidly Mezinárodních standardů účetního výkaznictví (International Financial Reporting Standards; IFRS). Po vstupu České republiky do Evropské unie pro společnosti, které jsou emitentem cenných papírů registrovaných na regulovaném trhu cenných papírů v členských státech Evropské unie plyne povinnost ze zákona o účetnictví účtovat a sestavovat účetní závěrku podle IFRS. Jiné společnosti naopak přistupují k sestavování účetních závěrek v souladu s IFRS dobrovolně s uvážením různých budoucích plánů. Aby bylo v tomto příspěvku jasné, co představují následně používané zkratky IFRS a ČÚL, přistupme k jejich vysvětlení:

IFRS, neboli Mezinárodní standardy účetního výkaznictví prošly v posledních dvou letech „očistnou kůrou“ a od 1. ledna 2005 vstoupilo v platnost velké množství novelizovaných či přímo nových standardů či interpretací. V současné době tak IFRS podle definice uvedené v novelizované podobě IAS 8 zahrnují jednak Mezinárodní účetní standardy (International Accounting Standards; IAS), Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS) a interpretace těchto standardů s označením SIC (Standing Interpretation Committee) nebo nově IFRIC (International Financial Reporting Interpretation Committee).

Pod zde používaným termínem „**česká účetní legislativa**“ (ČÚL) lze nalézt tři složky. Jde jednak o zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, vyhlášku č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví, a české účetní standardy.

Východiska sestavení výkazu peněžních toků

Přistoupíme-li k přiblížení pravidel, které se týkají podoby a sestavení výkazu peněžních toků podle IFRS a k jejich srovnání s ČÚL, musíme nutně vyjít z IAS 1 *Presentace účetní závěrky*. Podle IAS 1, konkrétně IAS 1.8, je **účetní závěrka sestavená podle IFRS složena**:

- z rozvahy,
- z výkazu zisku a ztráty (výsledovky),
- z výkazu o změnách ve vlastním kapitálu zobrazující:
  - všechny změny ve vlastním kapitálu; nebo

[#] Článek je zpracován jako jeden z výstupů výzkumného záměru *Rozvoj účetní a finanční teorie a její aplikace v praxi z interdisciplinárního hlediska* s registračním číslem MSM6138439903.

[*] Ing. Libor Vašek – asistent; Katedra finančního účetnictví, Fakulta financí a účetnictví, Vysoká škola ekonomická v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <vasek@vse.cz>.

- změny ve vlastním kapitálu vyjma těch, které vznikají z transakcí s vlastníky;

- z výkazu peněžních toků,
- z přílohy, která shrnuje podstatná účetní pravidla a poskytuje vysvětlující komentáře.

Z tohoto pravidla plyne stejná významnost všech výše uvedených složek ve vztahu k celkové podobě účetní závěrky. Má-li účetní závěrka splňovat pravidla IFRS, musí být v první řadě složena ze všech čtyř jmenovaných výkazů a relevantní přílohy. Obsah těchto složek musí následně vyhovovat pravidlům, které jsou uvedeny v jednotlivých specifických standardech IAS či IFRS, případně v interpretacích SIC či IFRIC. Nikde v rámci IFRS není vyjádřeno, že jeden ze zmiňovaných výkazů by byl významnější než jiný.

Tato skutečnost se bohužel aktuálně liší od platných pravidel **české účetní legislativy**. Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví se v §18 zmiňuje[1]:

Účetní jednotky sestavují v případech stanovených tímto zákonem účetní závěrku. Účetní závěrka je nedílný celek a tvoří ji

a) rozvaha (bilance),
b) výkaz zisku a ztráty;…
c) příloha, která vysvětluje a doplňuje informace obsažené v částech uvedených pod písmeny a) a b), …

Účetní závěrka **může** zahrnovat i přehled o peněžních tocích nebo přehled o změnách vlastního kapitálu.

A vyhláška č. 500/2002 Sb., tuto skutečnost v §3 odst. 1 podtrhuje:

Účetní závěrka účetních jednotek podle §2 zahrnuje rozvahu (bilanci), výkaz zisku a ztráty, přílohu a může zahrnout přehled o peněžních tocích a přehled o změnách vlastního kapitálu.

Ve většině případů české podniky sestavující účetní závěrku podle ČÚL již přistupují, případně jsou tlačeny samotnými auditory, k sestavení výkazu peněžních toků a výkazu o změnách ve vlastním kapitálu. Pokud by je však nesestavily a předložily svoji účetní závěrku bez těchto dvou výkazů, neporušují žádná pravidla a jejich účetní závěrka je z tohoto obsahového hlediska v souladu s ČÚL. Berme toto jako první, na první pohled možná ne přímo viditelný, ale existující rozdíl mezi pravidly IFRS a ČÚL. A není to rozdíl samozřejmě jediný, jak je přiblíženo dále.

Vraťme se zpět k pravidlům IFRS a k úpravě samotného výkazu peněžních toků. IAS 1.8 vyjadřuje, že výkaz peněžních toků je nespornou součástí účetní závěrky sestavené podle IFRS. Dále IAS 1 přibližuje úpravu a požadavky na sestavení rozvahy, výkazu zisku a ztráty, výkazu o změnách ve vlastním kapitálu a přílohy. Všechny tyto složky účetní závěrky jsou detailně rozpracovány v IAS 1. K výkazu peněžních toků je však v rámci IAS 1 již jen dodáno (IAS 1.102)

Informace o peněžních tocích poskytuje uživatelům účetní závěrky základnu pro posouzení schopnosti podniku vytvářet peníze a peněžní ekvivalenty a odhadnout potřeby

[1] V tomto příspěvku je používán termín výkaz peněžních toků. Oficiální termín používaný v českých právních účetních normách je přehled o peněžních tocích. Považujme tyto termíny obsahově za ekvivalentní.

podniku týkající se využití těchto peněžních toků. Požadavky na sestavení výkazu peněžních toků a zveřejnění souvisejících informací jsou obsaženy v IAS 7 *Výkaz peněžních toků*.

Z IAS 1 tak plyne pouze skutečnost, že výkaz peněžních toků tvoří povinnou součást účetní závěrky a že jeho podrobná úprava je obsažena v IAS 7 *Výkaz peněžních toků (Cash Flow Statements)*. Proč je výkaz peněžních toků v ČÚL považován oficiálně stále jako výkaz dobrovolný mě osobně jasné není. Copak jeho informovanost není významná? Jaké informace lze ve výkazu peněžních toků nalézt?

Význam výkazu peněžních toků v účetní závěrce

Povinnost sestavit a zveřejnit výkaz peněžních toků v rámci účetní závěrky vyplývá ze skutečnosti, že zbývající účetní výkazy poskytují omezené informace o vývoji peněz a peněžních ekvivalentů v průběhu uplynulého účetního období. Z rozvahy se uživatelům dostane informace o jejich stavu k počátku a konci účetního období, tj. např. k 1. lednu 2005 a k 31. prosinci 2005, shoduje-li se roční účetní období s kalendářním rokem a sestavuje-li podnik roční účetní závěrku. Z těchto dvou čísel lze stanovit pouze vývoj, který ve vykazovaném období nastal, tj. zdali došlo meziročně ke zvýšení nebo snížení stavu peněz a peněžních ekvivalentů. Detail o uskutečněných peněžních tocích, tj. o přítoku a odtoku peněz a peněžních ekvivalentů však již získat nelze.

Správný investor nebo jiný uživatel účetní závěrky však má zájem dozvědět se, odkud peníze a peněžní ekvivalenty podniku plynou a v jaké výši a naopak jaké bylo jejich využití v průběhu vykazovaného období. Toto vše poskytuje správně sestavený výkaz peněžních toků, který je přehledem o zdrojích peněz a peněžních ekvivalentů na straně jedné a o jejich využití na straně druhé. Jde o výkaz, který objasňuje, zdali zdrojem peněz a peněžních ekvivalentů pro činnost podniku byla interní výdělečná činnost podniku nebo externí zdroje ve formě výpůjček, úvěrů nebo emisí dluhových či majetkových cenných papírů, a zároveň objasňuje, zdali tyto prostředky byly využity k pořízení dlouhodobého či krátkodobého majetku, ke splacení závazků nebo k výplatě dividend či jiných podílů na zisku podniku apod.

Požadavky na sestavení výkazu peněžních toků podle IFRS jsou obsaženy v IAS 7. Jde o standard, který sice nebyl předmětem přímých novelizací v posledním době, tak jako řada jiných standardů IAS, přesto se jeho současná podoba platná od 1. ledna 2005 neshoduje s podobou, která byla v platnosti do konce roku 2004, tj. současně s podobou, která byla v roce 2003 oficiálně přeložena do českého jazyka. Dne 18. prosince 2003 byla totiž vydána novelizovaná podoba IAS 8 *Účetní pravidla, změny v účetních odhadech a chyby (Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors)* a IAS 21 *Dopady změn směnných kursů cizích měn (The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates)*. Novelizace obou dvou standardů zasáhla různou hloubkou i do pravidel samotného IAS 7. Větší dopad plyne z novelizace IAS 8 a souvisí se zrušení mimořádné oblasti ve vykazování účetních informací. Dopad IAS 21 je spíše terminologický a souvisí se zavedením tzv. funkční měny.

Terminologie používaná v IAS 7 a její komparace

IAS 7, tak jako všechny ostatní standardy IAS či IFRS, obsahuje několik termínů, jejichž definice jsou obsaženy v úvodu a jsou východiskem pro následnou práci s konkrétními pravidly. Celkem jde šest termínů, jejichž konkrétní definice a následné objasnění vnitřního obsahu je uvedeno následovně, současně doplněno o komparaci s ČÚL.

Peníze a peněžní ekvivalenty

Jde o první dva termíny, které volným vyjádřením definují objekt, který je předmětem vykazování v rámci výkazu peněžních toků. Má-li podnik sestavovat výkaz peněžních toků, musí mít jasno, co má tímto výkazem sledovat a jeho rámci prezentovat.

Peníze (Cash) zahrnují peněžní hotovost a vklady na požádání. Peněžní hotovostí jsou jakékoliv peníze, které podniky drží ve svých pokladnách, přičemž může jít samozřejmě jak o české koruny, tak i o valuty, např. eura, americké dolary, britské libry apod. Pod termín „vklady na požádání“ se zahrnují zejména běžné bankovní účty, se kterými může podnik volně disponovat. Může jít však i o jiná deposita, která může podnik kdykoliv a bez jakýchkoliv omezení využít. Obdobně jako u pokladny, není rozdíl mezi bankovními účty vedenými v domácí měně či měně zahraničí.

Peněžní hotovost a bankovní účty představují z pohledu rozvahy podniku krátkodobé aktivní položky. A lze zde nalézt určitý vztah mezi výkazy, který bude ještě více přiblížen. Z pohledu řízení peněz, tzv. cash managementu však do výkazu peněžních toků vstupuje další položka, která je ale z pohledu rozvahy vykazována jako krátkodobý závazek. V souladu s IAS 7 lze mezi vklady na požádání pro potřeby sestavení výkazu peněžních toků zahrnout i kontokorentní bankovní účty, které lze přečerpat do určitého povoleného úvěrového rámce a které představují určitý volně disponibilní rámec peněz pro jakékoliv, většinou provozní, účely. Tyto bankovní účty jsou plnohodnotnou součástí řízení peněz a peněžních toků podniku a jejich charakteristickým znakem je častá fluktuace mezi kladným a záporným zůstatkem, a proto patří oprávněně mezi peníze a peněžní ekvivalenty.

Za peníze nelze z podstaty věci v IFRS považovat ceniny, kterými mohou být např. držené známky, kolky či nakoupené stravenky pro zaměstnance. Tímto přístupem však nastavává rozpor s ČÚL, kde jsou ceniny naopak přímo zahrnuty do definice peněz neboli peněžních prostředků, která je uvedena v § 40 odst. 1 příslušné vyhlášky č. 500/2002 Sb. Tato definice v sobě obsahuje také všechny ostatní položky, které byly zmíněny v souvislosti s IAS 7. Vymezení peněz pro potřeby výkazu peněžních toků je tak v rámci IFRS totožné s ČÚL s výjimkou cenin.

Peněžní ekvivalenty (Cash Equivalents) jsou krátkodobé, vysoce likvidní investice, které jsou pohotově směnitelné za předem známou částku peněz a s nimiž je spojeno pouze nepatrné riziko změny v jejich hodnotě. Příkladem peněžního ekvivalentu může být bankovní termínovaný vklad uzavřený na dobu jednoho měsíce nebo depozitní směnka s dobou splatnosti tři měsíce. Pokud se podíváme blíže na uvedenou definici peněžního ekvivalentu, získáme přehled, co lze a co naopak nelze za peněžní ekvivalent považovat. Má-li být investice směnitelná za předem známou částku peněz, lze toto zaručit pouze u dluhových finančních nástrojů, tj. u bankovních depozit, směnek, obligací, pokladničních poukázek apod. cenných papírů. Na základě této skutečnosti nelze považovat za peněžní ekvivalenty majetkové, resp. kapitálové finanční nástroje, např. akcie bez ohledu na to, zdali jsou tyto nástroje obchodovatelné na kapitálovém trhu nebo ne. S majetkovými cennými papíry je totiž spojeno vyšší riziko cenových změn a nelze zaručit stálost jejich hodnoty. Proto IAS 7 výslovně zakazuje majetkové finanční nástroje považovat za peněžní ekvivalenty.

Krátkodobost uvažované investice je dána požadavkem, aby doba splatnosti k datu jejího pořízení činila maximálně 3 měsíce. Za peněžní ekvivalent tak nelze považovat termínovaný bankovní vklad s délkou jeden rok či šestiměsíční bankovní depozitní směnku. Určení, zdali jde o peněžní ekvivalent nastává k datu pořízení příslušné investice, tj. k jejímu prvotnímu

uznání. Peněžním ekvivalentem tak také není termínovaný bankovní vklad, do jehož výpovědi od data rozvahy zbývají dva měsíce, ale při vzniku byl uzavřen na délku jednoho roku. V tomto případě nelze investici překlasifikovat v průběhu držby či k datu rozvahy z běžných krátkodobých finančních investic do peněžních ekvivalentů.

Vymezení peněžních ekvivalentů v rámci ČÚL je uvedeno v § 40 odst. 2 příslušné vyhlášky č. 500/2002 Sb. a obsahově se shoduje s pravidly nastavenými pro peněžních ekvivalenty v IAS 7. Terminologicky lze spatřit rozdíl mezi tím, že IAS 7 hovoří o „krátkodobé, vysoce likvidní investici“, kdežto ČÚL o „krátkodobém likvidním finančním majetku“. Ještě lze doplnit, že ČÚL přímo nezakazuje považovat majetkového finanční nástroje za peněžní ekvivalenty tak, jak je tomu v IAS 7, ale z vnitřního smyslu stanovené definice toto vyplývá. Vymezení peněžních ekvivalentů pro potřeby výkazu peněžních toků je tak v rámci IFRS a ČÚL shodné.

Peněžní toky a jejich kategorizace

Další termíny obsažené v IAS 7 definují ve své podstatě vnitřní strukturu výkazu peněžních toků. Peníze a peněžní ekvivalenty zmíněné v předchozích odstavcích mají určitý vývoj v průběhu vykazovaného období a cílem výkazu peněžních toků je tento vývoj zmapovat a strukturovaně prezentovat vzhledem k podstatě transakcí a událostí, které k uskutečnění tzv. peněžních toků vedly.

Peněžní toky (Cash Flows) jsou přítoky a odtoky peněz a peněžních ekvivalentů. Přítoky a odtoky peněz a peněžních ekvivalentů představují jakékoliv jejich zvýšení – příjem od odběratelů z prodeje zboží či poskytnutí služby, čerpání úvěru od banky, peněžní vklad od akcionářů – na jedné straně a jakékoliv jejich snížení – úhrada závazků dodavatelům, výplata mezd zaměstnancům, splátka bankovního úvěru – na straně druhé. Ve vztahu k vyjádření peněžních toků v průběhu vykazovaného období se peníze a peněžní ekvivalenty shrnují do společně vykazované hodnoty a pohyby mezi položkami, které naplňují definici peněz nebo peněžních ekvivalentů, se za peněžní toky nepovažují, tj. např. uložení volných peněz na tříměsíční termínovaný vklad, vybrání peněz z bankovních účtů do pokladny apod. V rámci vnitřní struktury výkazu peněžních toků se rozlišují tři kategorie činností, které jsou v IAS 7 definovány následovně:

1. Provozní činnosti (Operating Activities) jsou hlavní výdělečné činnosti podniku a ostatní činnosti, které nespadají do investičních činností nebo do financování.

2. Investiční činnosti (Investing Activities) zahrnují pořízení a prodej dlouhodobých aktiv a ostatních investic, které nejsou zahrnuty do peněžních ekvivalentů.

3. Financování (Financing Activities) jsou činnosti, které vyplývají ve změny velikosti a složení vlastního kapitálu a výpůjček podniku.

Přistoupí-li podnik k sestavení výkazu peněžních toků, musí všechny v průběhu uplynulého období uskutečněné peněžní toky rozlišit na peněžní toky z provozní činnosti, peněžní toky z investiční činnosti a peněžní toky plynoucí z financování. Souhrn výsledných hodnot jednotlivých kategorií poskytuje informaci o celkové změně peněz a peněžních ekvivalentů za vykazované období. Základní podobu výkazu peněžních toků tak lze vymezit následovně:

Tab. 1: Základní struktura výkazu peněžních toků

Peněžní toky z provozní činnosti	2 500
Peněžní toky z investiční činnosti	–1 600
Peněžní toky z financování	200
Čisté zvýšení nebo snížení peněz a peněžních ekvivalentů	1 100
Peníze a peněžní ekvivalenty na počátku období	400
Peníze a peněžní ekvivalenty na konci období	1 500

Toto rozčlenění výkazu peněžních toků na tři zmiňované kategorie je povinné a podniky jej musí zajistit. Začlenění jednotlivých peněžních toků, ke kterým v průběhu vykazovaného období došlo, do vhodné kategorie však již závisí na samotné činnosti podniku – tj. zdali jde o výrobní podnik, podnik obchodující se zbožím, obchodníka s cennými papíry, podnik působící ve stavebnictví, podnik poskytující peněžní prostředky – a na podstatě transakcí a událostí, které v uplynulém období nastaly – nákup materiálu, nákup zboží, nákup dlouhodobého majetku, splátka bankovního úvěru, výplata dividend, splátku finančního leasingu – a samozřejmě na jejich významnosti. Ve vztahu k uvažovanému podniku můžeme následně najít peněžní tok, který je různě klasifikován, případně je možné se také setkat s transakcemi či událostmi, které vyvolávají peněžní toky, jejichž klasifikace může být ve výkazu peněžních toků rozložena do více kategorií. V tomto případě jsou specifickými položkami zejména úroky a daně ze zisku.

Ještě než přejdeme výkladově ke konkrétním kategoriím výkazu peněžních toků, zmiňme pravidla v ČÚL. Vymezení peněžních toků a následné definování tří činností, jež tvoří strukturu výkazu peněžních toků je obsaženo v § 41 vyhlášky č. 500/2002. Obsahově dochází i zde ke shodě, opět nastává terminologický rozdíl, který lze spatřit u třetí výše zmiňované činnosti. ČÚL používá termín finanční činnost, což podle mě ale plně nekoresponduje s obsahem této činnosti. Podnik je povinen v této části výkazu peněžních toků vykazovat peněžní toky, které souvisí s financováním jeho činnosti. Finanční činností naopak může být investování do cenných papírů, půjčky, ze kterých následně plynou finanční výnosy a náklady vykazované ve finanční činnosti výkazu zisku a ztráty. V tomto případě si myslím, že terminologie vyplývající z IAS 7 je mnohem vhodnější.

Vztah výkazu peněžních toků a rozvahy

Lze nalézt korespondující vztah mezi výkazem peněžních toků a rozvahou jakožto výkazem finanční situace podniku k příslušnému datu. Jaký je přístup k vykazování peněz a peněžních ekvivalentů v aktivech rozvahy podniku, který sestavuje účetní závěrku podle IFRS a naopak podle ČÚL?

Vyjdeme-li ze vzorové rozvahy, která je obsažena v Implementační příručce IAS 1, nebo jen ze zaběhnuté praxe, najdeme ve většině případů v aktivech řádek označený „Peníze a peněžní ekvivalenty“. Zůstatek tohoto řádku následně koresponduje s údaji sledovanými ve výkazu peněžních toků, tj. počátečním a konečným stavem peněz a peněžních ekvivalentů, jejichž změna, tj. uskutečněný peněžní tok, je detailně ve výkazu peněžních toků rozebrána.

Tato běžná vazba mezi výkazem peněžních toků a rozvahou sestavenou podle IFRS není bohužel běžná v účetní závěrce sestavené podle ČÚL. Podle vyhlášky č. 500/2002 Sb., konkrétně přílohy č. 1 Uspořádání a označování položek rozvahy (bilance) musí podnik vykázat v rozvaze peníze zahrnující hotovost a ceniny, účty v bankách a dále krátkodobé

cenné papíry a podíly zahrnující obchodovatelné cenné papíry a dluhové cenné papíry s časovým horizontem jejich splatnosti maximálně jeden rok. Vyčíslení peněžních ekvivalentů ze samotné rozvahy je tak téměř nemožné a je třeba udělat v souladu s § 40 odst. 5 vyhlášky č. 500/2002 Sb. sesouhlasení položek rozvahy a výkazu peněžních toků, např. v příloze k účetním výkazům. Tento, u nás vyžadovaný detail, je však v samotné rozvaze sestavené podle IFRS irelevantní a podniky jej prezentují, pokud vůbec, až v příloze k účetním výkazům. Většinu uživatelů zajímá informace, jakou výši peněz a peněžních ekvivalentů podnik má k dispozici a zdali jde o peníze v pokladně k datu rozvahy nebo o peníze na bankovním účtu, je záležitost až sekundární a v podstatě nevýznamná.

Peněžní toky z provozní činnosti

Hlavní a nejvýznamnější částí výkazu peněžních toků jsou peněžní toky z provozní činnosti. Ve vykazované hodnotě provozního peněžního toku je totiž vyjádřena informace, zdali je podnik schopen generovat peníze z vlastní výdělečné činnosti, tj. např. z prodeje vyráběných výrobků, z prodeje nakupovaného zboží, z poskytování služeb. Hodnota provozního peněžního toku je tak často brána jako klíčová veličina finančního hodnocení podniků a vstupuje i do různých ukazatelů finanční analýzy. Snahou každého podniku by tak měla být kladná a pokud možno v čase rostoucí hodnota.

Příklady peněžních toků z provozní činnosti

Přímo v IAS 7 jsou obsaženy následující příklady peněžních toků z provozní činnosti, které je třeba považovat za vzorový výčet, nikoliv výčet jednoznačný, konečný a vždy platný:

- peněžní příjmy z prodeje zboží či výrobků nebo z poskytování služeb;
- peněžní příjmy z licencí, poplatků, provizí a jiných podobných výnosů;
- peněžní platby dodavatelům za zboží, výrobky a poskytnuté služby;
- peněžní úhrady zaměstnancům;
- peněžní úhrady nebo vratky daní ze zisku, pokud nejsou specificky zařazeny mezi investiční činnosti nebo financování;
- peněžní příjmy nebo úhrady vyplývající z dohod uzavřených pro účely obchodování nebo prodeje (jedná se o finanční nástroje, které jsou v souladu s IAS 39 *Finanční nástroje: účtování a oceňování* klasifikovány jako finanční nástroje držené k obchodování (held for trading) nebo finanční nástroje vhodné k prodeji (available-for-sale);
- přijaté úroky a dividendy;
- placené úroky a dividendy.

Při rozlišování, zdali jde o peněžní tok z provozní činnosti nebo ne, platí to, co bylo již výše zmíněno, že klasifikace konkrétního peněžní toku by měla vždy odpovídat jeho podstatě a charakteru činnosti samotného podniku. V každém případě lze učinit závěr, že provozní činnosti v sobě zahrnují transakce a události, jejichž dopad se promítá v tvorbě běžného výsledku hospodaření.

Metody kalkulace peněžního toku z provozní činnosti

Provozní činnost výkazu peněžních toků je oproti dále zmiňovaným činnostem specifická tím, že IAS 7 povoluje alternativu v metodách vyčíslení příslušného provozního peněžního toku. Často se zmiňuje, že výkaz peněžních toků lze sestavit přímou nebo nepřímou metodou.

Pokud si to však někdo dosud neuvědomil, tak tady pozor, tato alternativa se týká pouze a výhradně provozní činnosti a nikoliv činnosti investiční či financování.

Přímá metoda sestavení provozního peněžního toku zobrazuje v samotném výkazu peněžních toků hlavní kategorie hrubých peněžních příjmů a hrubých peněžních výdajů. Požadavkem IAS 7 je identifikovat skutečné peněžní příjmy plynoucí od odběratelů, jež od podniku kupují jeho výrobky, zboží či využívají jeho služeb, a na druhé straně skutečné peněžní výdaje dodavatelům za uskutečněné materiálové dodávky či dodávky zboží a zaměstnancům za poskytnuté služby, tj. za odvedenou práci.

Tab. 2: Možná struktura části provozní činnosti výkazu peněžních toků při přímé metodě

Peněžní toky z provozní činnosti	**2005**	
Peněžní příjmy od zákazníků	470	
Peněžní výdaje dodavatelům a zaměstnancům	–160	
Peněžní prostředky tvořené z provozních operací	310	
Placené úroky	–5	
Placené daně	–2	
Čistý peněžní tok z provozní činnosti		203

Zdroj: Dodatek A k IAS 7 (IASB, 2003)

Výhodou přímé metody je její vypovídací schopnost v rámci provozního peněžního toku, neboť podnik zobrazuje skutečnou výši přijatých a vyplacených peněz. Tato informace je obrovsky cenná pro uživatele. Tuto skutečnost si uvědomují i Mezinárodní standardy účetního výkaznictví a přímou metodu zpracování peněžního toku z provozní činnosti preferují před metodou nepřímou. Získání peněžního toku z provozní činnosti přímou metodou je však výrazně závislé na nastavení informačního systému podniku, parametrů při zpracovávání účetních dat. Pro některé podniky tak může být její sestavování komplicí, pro jiné naopak velmi rychlou a jednoduchou záležitostí. IAS 7 každopádně povoluje nepřímou metodu sestavení provozního peněžního toku jako alternativu a konečné rozhodnutí o volbě metody ponechává na samotném podniku.

Nepřímá metoda sestavení provozního peněžního toku zobrazuje v samotném výkazu peněžních toků čisté peněžní toky z provozních činností, které se získají úpravou výsledku hospodaření (zisku nebo ztráty):

- o dopady nepeněžních transakcí, kterými jsou např. odpisy, tvorba a čerpání rezerv, tvorba a zúčtování opravných položek, nerealizované kursové rozdíly, podíly na nerozdělených ziscích či nevypořádaných ztrátách přidružených podniků, minoritní podíly;
- o dopady časového rozlišení minulých nebo budoucích peněžní toků z provozních činností, kterými je např. změna stavu zásob;
- o dopady všech ostatních položek, které jsou spojeny s investičními činnostmi nebo s financováním, tj. může jít o peněžní položky s dopadem do výsledku hospodaření, ale musí být vyjmuty z provozní činnosti, protože spadají podle svého charakteru do jiné kategorie výkazu peněžních toků.

Tab. 3: Možná struktura části provozní činnosti výkazu peněžních toků při nepřímé metodě

Peněžní toky z provozní činnosti	**2005**	
Zisk před zdaněním	200	
Úpravy o:		
Odpisy	80	
Kursové ztráty	5	
Úrokové výnosy	–10	
Úrokové náklady	15	
	290	
Zvýšení obchodních a jiných pohledávek	–110	
Snížení zásob	300	
Snížení obchodních závazků	–170	
Peněžní prostředky tvořené z provozních operací	310	
Placené úroky	–5	
Placené daně	–2	
Čisté peněžní toky z provozní činnosti		**303**

Zdroj: Dodatek A k IAS 7 (IASB, 2003)

Při použití nepřímé metody vznikne pravděpodobně otázka jakou úroveň výsledku hospodaření použít. Tuto záležitost IAS 7 konkrétně nedefinuje a v praxi lze shledat různý přístup. Vyjdeme-li ze vzoru výkazu peněžních toků, konkrétně z části provozní činnosti zpracované nepřímou metodou, nalezneme řádek označený „Zisk před zdaněním“. Tento zisk je třeba následně upravit o výnosové a nákladové úroky a jiné položky finanční části výsledovky, které jsou nepeněžní povahy, případně jejich peněžní povaha je jiná než akruální. Protože IAS 7 uvádí pouze možný vzor výkazu peněžních toků, nikoliv závaznou a jedinečnou podobu, může podnik při sestavování provozního peněžního toku nepřímou metodou také vyjít z provozního výsledku hospodaření nebo z výsledku hospodaření po zdanění. Následně je však třeba uskutečnit odpovídající úpravy tak, aby byl získán provozní peněžní tok odpovídají nastaveným pravidlům IAS 7.

Peněžní tok z provozní činnosti v pojetí ČÚL

Metody vyčíslení peněžního toku z provozní činnosti jsou uvedeny v §42 odst. 1 a shodují se s požadavky IAS 7. Jde o přímou a nepřímou metodu, přičemž uchopení nepřímé metody je názorně zobrazeno v Českém účetním standardu pro podnikatele č. 023 Přehled o peněžních tocích. V tomto standardu je uveden nečíselný příklad výkazu peněžních toků a přiblížen obsah jednotlivých položek. Proč není uveden příklad výkazu peněžního toku zpracovaného přímou metodou, když uvážíme, že poskytuje mnohem vhodnější informace o uskutečněných peněžních tocích, je otázkou k diskusi. Podle kolegy Ing. Vladimíra Zelenky, Ph.D. je důvodem skutečnost, že prvá verze přehledu o peněžních tocích platná od 1993 do 1994 (resp. 1995) byla založena na nepřímé metodě v plné šíři. V české praxi je přitom rozšířena jak metoda nepřímá, tak metoda přímá při sestavování výkazu peněžních toků.

Peněžní toky z investiční činnosti

V rámci investiční činnosti výkazu peněžních toků lze rozlišit dvě hlavní oblasti vykazování. Primárně jde o alokaci volných peněz do dlouhodobých aktiv, kterými podnik zajišťuje svoji hlavní výdělečnou činnost a zprostředkovaně tak zajišťuje provozní peněžní toky popsané výše. Aby podnik mohl generovat peněžní tok z prodeje výrobků, musí investovat do nákupu výrobní linky, kterou následně používá k výrobě příslušných výrobků. Peněžní výdaj spojený s nákupem takové výrobní linky by byl vykázán v rámci investiční činnosti, ale zpeněžená tržba z prodeje výrobků je zahrnuta do provozní činnosti výkazu peněžních toků. Druhou oblastí investiční činnosti je alokace volných peněz do investičních aktiv, kterými mohou být jednak různé formy cenných papírů či majetkových podílů, ale také prosté pohledávky z titulu půjček.

Příklady peněžních toků z investiční činnosti

Vyjdeme-li přímo ze samotného IAS 7, lze obdobně jako u provozní činnosti nalézt v jeho textu několik příkladů, které je opět třeba brát jako vzorové, nikoliv jednoznačně platné:

- peněžní úhrady spojené s pořízením dlouhodobých hmotných (pozemků, budov a zařízení) a nehmotných aktiv, včetně uvážení aktivovaných nákladů na vývoj a aktiv vyrobených vlastní činností;
- peněžní příjmy z prodeje dlouhodobých hmotných (pozemků, budov a zařízení) a nehmotných aktiv, případně jiných dlouhodobých aktiv;
- peněžní úhrady spojené s pořízením kapitálových nebo dluhových nástrojů jiného podniku nebo spojené s pořízením majetkových podílů ve společně ovládaném podniku;
- peněžní příjmy z prodeje kapitálových nebo dluhových nástrojů jiného podniku nebo majetkových podílů ve společně ovládaném podniku.

V posledních dvou zmiňovaných příkladech se nejedná o finanční nástroje splňující definici peněžních ekvivalentů nebo o finanční nástroje klasifikované podle IAS 39 do kategorie finančních nástrojů držených k obchodování nebo kategorie finančních nástrojů vhodných k prodeji.

- peněžní půjčky poskytnuté jinému podniku;
- peněžní úhrady či příjmy v souvislosti s derivátovými kontrakty typu futures, forward, swap nebo opce, pokud nejsou tyto dohody klasifikovány jako deriváty držené k obchodování nebo pokud úhrady či příjmy z nich plynoucí nespadají mezi činnosti spojené s financováním.

Jde o peněžní toky, jež jsou spojeny se zajišťovacími deriváty v rámci zajišťovacího účetnictví (hedge accounting), přičemž IAS 7 stanoví, že peněžní tok takovéto dohody je klasifikován stejným způsobem jako peněžní tok vyplývající z existence zajišťované položky.

- přijaté úroky a dividendy.

Přijaté úroky a dividendy jsou položkami, které se objevují i v rámci provozní činnosti výkazu peněžních toků. Přístup k těmto specifickým položkám je vždy záležitostí individuálního přístupu konkrétního podniku, který sestavuje výkaz peněžních toků podle IFRS. IAS 7 si v tomto případě uvědomuje alternativní výklad a alternativní možnosti prezentace, jejíž interpretace je vyjmuta do samostatné části tohoto článku.

Metody kalkulace peněžního toku z investiční činnosti

Sestavení peněžního toku z investiční činnosti vychází z rozlišení peněžních toků na hrubé peněžní příjmy a hrubé peněžní výdaje. Jde o přístup, který je obdobný přímé metodě sestavování peněžního toku z provozní činnosti. Ve výsledku tak nelze proti sobě kompenzovat kladné a záporné peněžní toky, které mají stejnou podkladovou veličinu. Příkladem může být peněžní výdaj za nákup dlouhodobého aktiva, který nelze kompenzovat s peněžním příjmem z prodeje vyřazeného dlouhodobého aktiva. Pro oba peněžní toky musí být vyhrazen separátní řádek výkazu peněžních toků. Stejný přístup se aplikuje u čerpání nebo splácení bankovního úvěru, půjček od jiných podniků atd.

Tab. 4: Možná struktura části investiční činnosti výkazu peněžních toků

Peněžní toky z investiční činnosti	**2005**
Čistá platba za dceřiný podnik	–520
Nákup dlouhodobých hmotných aktiv (pozemků, budov a zařízení)	–310
Výtěžek z prodeje dlouhodobých hmotných aktiv	170
Přijaté úroky	20
Přijaté dividendy	35
Čisté peněžní toky z investiční činnosti	**605**

Zdroj: Dodatek A k IAS 7 (IASB, 2003)

Čistá platba za dceřiný podnik uvedená výše v příkladu možné struktury peněžního toku z investiční činnosti se týká výhradně konsolidovaného výkazu peněžních toků a představuje peněžní výdaj uskutečněný v důsledku podnikové kombinace. Jde o peněžní úhradu celé či části pořizovací ceny podnikové kombinace, která je však upravena o výši peněz zahrnutých do čistých aktiv nabývané jednotky, tj. o výši peněz, které jsou k datu akvizice vykazovány v nabývaném dceřiném podniku. Pokud by nešlo o konsolidovaný výkaz peněžních toků, ale pouze o individuální výkaz peněžních toků, podnik by zde vykázal peněžní výdaj uskutečněný v souvislosti s nákupem majetkových podílů jiného podniku.

Peněžní tok z investiční činnosti v pojetí ČÚL

Investiční činnosti bohužel není v ČÚL věnováno více a uživatelé si musí postačit jen s hlavní definicí. Pouze je v §42 odst. 3 vyhlášky č. 500/2002 zmíněno, že se nepeněžní transakce z přehledu o peněžních tocích vylučují, což podle mého názoru nepřímo říká, že investiční činnost musí zahrnovat pouze přímé peněžní toky. Jedinečnou metodou je stejně jako v IFRS podle IAS 7 sestavení investičního peněžního toku metoda přímá.

Peněžní toky z financování

Pokud se aktivita podniku vyvíjí dobrým směrem, měl by být podnik schopen financovat svoji výdělečnou a současně i investiční činnost z kladného provozního peněžního toku. Toto je však ideální situace dobře fungujícího podniku. Ne vždy však postačuje generovaný provozní peněžní tok k uskutečnění větších investic vedoucích např. k podnikové expanzi. Podnik tak musí hledat jiné zdroje financování. Těmito zdroji může být bankovní úvěr, emise podnikových obligací či emise vlastního kapitálu. Peněžní toky plynoucí v této souvislosti jsou v rámci výkazu peněžních toků zahrnovány do této třetí kategorie a jejich

charakteristickým společným znakem je skutečnost, že ovlivňují velikost a strukturu vlastního a cizího kapitálu podniku.

Příklady peněžních toků z financování

V souladu s výčtem uvedeným v samotném IAS 7 lze i zde zmínit následující příklady:

- peněžní příjmy plynoucí z emise akcií nebo jiných kapitálových nástrojů;
- peněžní toky spojené s nakládáním s vlastními akciemi;
- peněžní příjmy plynoucí z emise dluhových cenných papírů, např. obligací, směnek;
- peněžní příjmy plynoucí ze získaných krátkodobých nebo dlouhodobých výpůjček;
- peněžní splátky vypůjčených částek;
- peněžní úhrady nájemce, které představují snížení závazku z titulu finančního leasingu;
- placené úroky a dividendy.

Placené úroky a dividendy se taktéž jako příklady vyskytují u peněžního toku z provozní činnosti a i pro ně platí to, co bylo uvedeno výše u přijatých úroků a dividend. Jejich konečné začlenění je individuální záležitostí podniku a IAS 7 si uvědomuje opodstatněnou alternativu v jejich vykázání.

Metody kalkulace peněžního toku z financování

Peněžní tok z financování je vyčíslen ve výkazu peněžních toků obdobně jako investiční peněžní tok, tj. uvedením hrubých peněžních příjmů a hrubých peněžních výdajů, bez uvážení vzájemné kompenzace u položek s obdobným titulem.

Tab. 5: Možná struktura části financování výkazu peněžních toků

Peněžní prostředky z financování	**2005**
Výtěžky z emise akcií vlastního kapitálu	150
Výtěžky z dlouhodobých výpůjček	280
Platba závazků z finančního leasingu	–50
Placené dividendy	–15
Čisté peněžní prostředky z financování	**365**

Zdroj: Dodatek A k IAS 7 (IASB, 2003)

Peněžní tok z financování v pojetí ČÚL

U peněžního toku z financování podle ČÚL platí stejná pravidla, jaká byla zmíněna v části nazvané „Peněžní tok z investiční činnosti v pojetí ČÚL“.

Specifické oblasti výkazu peněžních toků

IAS 7 *Výkaz peněžních toků* se ve svém textu dotýká několika specifických oblastí – úroky, dividendy, daně ze zisku, cizí měny – jejichž vykazování v jednotlivých částech výkazu peněžních toků nemusí být vždy jednoznačné. Proto je vhodné je zde nyní přiblížit.

Peněžní toky z titulu úroků

Z titulu úroků plynou jak kladné, tak záporné peněžní toky. Kladné peněžní toky plynou z běžných bankovních účtů, poskytnutých půjček, nakoupených dluhových finančních nástrojů. Záporné peněžní toky naopak plynou z existence bankovních úvěrů, přijatých půjček, finančních leasingů či emitovaných finančních závazků. Základní požadavek IAS 7 je vykazovat přijaté a placené úroky separátně na samostatných řádcích výkazu peněžních toků. Tyto položky nesmí být kompenzovány na čistou výši.

V případě vykázání **přijatých úroků** lze uvážit alternativu peněžního toku z provozní činnosti nebo investiční činnosti. Pro první volbu existuje v souladu s IAS 7 zdůvodnění, že přijaté úroky souvisejí s vlastním procesem tvorby čistého výsledku hospodaření. Alternativně je však možné úroky vykazovat jako součást investiční činnosti, neboť plynou z uskutečněných investic, tj. úroky z nakoupených dluhových cenných papírů, poskytnutých půjček. Pokud podnik vykazuje ve výkazu peněžních toků za uplynulé účetní období peněžní výdaj v souvislosti s poskytnutím půjčky a současně již peněžní příjem z titulu souvisejících úroků, měly by být tyto peněžní toky zahrnuty do stejné kategorie výkazu peněžních toků.

Placené úroky mohou být taktéž zahrnuty mezi provozní činnosti a platí pro ně stejné opodstatnění, tj. souvisejí s vlastním procesem tvorby čistého výsledku hospodaření. Alternativou je však kategorie financování, neboť vyjadřují náklady na získaný cizí kapitál. Pokud podnik emisí finančního závazku získá peněžní prostředky, je jejich cenou zaplacený úrok. A protože peněžní tok v souvislosti s takovou emisí spadá do kategorie financování, je správné zařadit do stejné kategorie i peněžní tok z titulu souvisejících úroků.

Peněžní toky z titulu dividend

Dividendy jsou v rámci výkazu peněžních toků řešeny obdobně jako v předešlých odstavcích zmíněné úroky. Základním požadavkem IAS 7 je vykazovat přijaté dividendy separátně od vyplácených dividend. U **přijatých dividend** asi pravděpodobně každého napadne zatřídění do investiční činnosti, neboť jde o realizovaný výnos plynoucí z držené majetkové investice. Jako alternativu IAS 7 umožňuje zahrnutí přijatých dividend do peněžního toku z provozní činnosti, neboť souvisejí s vlastním procesem tvorby čistého výsledku hospodaření. Naopak **placené dividendy** v první řadě představují peněžní tok, který se zahrnuje do kategorie financování, neboť jde o cenu peněz získaných z emise vlastních kapitálových nástrojů. Zajímavá informace však může být prostřednictvím výkazu peněžních toků poskytnuta, jsou-li placené dividendy zahrnuty do peněžního toku z provozní činnosti. Uživatelům zde totiž plyne informace o schopnosti podniku vyplácet dividendy z provozních peněžních toků. Pokud po zahrnutí placených dividend do provozního peněžního toku je dosažena jeho nízká či negativní hodnota, jsou s vysokou pravděpodobností dividendy financovány z jiných činností, ne-li např. z vypůjčených peněz vykázaných v rámci financování. A tato skutečnosti by byla velmi nepříjemná. Podnik by měl být schopen generovat prostředky vyplácené ve formě dividend z vlastní výdělečné činnosti.

Peněžní toky z titulu daní ze zisku

Jde o další specifickou položku výkazu peněžních toků, u které přichází v úvahu její vykázání v rámci všech kategorií výkazu. Z IAS 7 vyplývá snaha, aby podnik rozlišil celkový peněžní tok z titulu daní ze zisku realizovaný za prezentované období na část připadající provozní činnosti, investiční činnosti, případně činnosti související s financováním. Toto rozlišení má přitom vycházet z klasifikace podkladových transakcí. Příkladem může být

prodej dlouhodobých aktiv. Peněžní příjem z prodeje je zahrnut v investiční činnosti výkazu peněžních toků a pokud je prodej ziskový, podniku z realizovaného zisku vzniká daňová povinnost. A vyplývají daňový peněžní tok by měl být zahrnut tedy také v investiční činnosti. Obdobou mohou být také daně placené z přijatých úroků.

IAS 7 si však uvědomuje, že takovéto klíčování nemusí být vždy jednoduché a také „levné“, uvědomíme-li si, že existuje určitý princip „cost versus benefit“ uvedený v Koncepčním rámci IFRS. IAS 7 tak povoluje uvést peněžní tok z titulu daní v rámci provozní činnosti, pokud nelze uskutečnit jeho přiřazení investiční činnosti nebo financování. V rámci provozní činnosti výkazu peněžních toků se tak objevuje samostatný řádek „Placené daně“.

V případě, že je celkový daňový peněžní tok alokován do jednotlivých kategorií výkazu peněžních toků, tj. na částku připadající provozní činnosti, investiční činnosti a financování, musí podnik v příloze k účetním výkazům zveřejnit separátně celkovou částku placených daní ze zisku.

Peněžní toky denominované v cizí měně

Jde o část IAS 7, která byla terminologicky upravena v důsledku přijetí novelizované podoby IAS 21 *Dopady změn směnných kursů cizích měn* a zapracováním termínu „funkční měna (functional currency)“ do pravidel IFRS. Tento termín byl již dříve používán v pravidlech US GAAP a do IAS 21 byl v rámci konvergenčního procesu mezi IASB[2] a FASB[3] převzat. Podle definice uvedené v IAS 21 představuje funkční měna měnu primárního ekonomického prostředí, ve kterém podnik operuje, tj. realizuje svoji výdělečnou činnost. Rozhodnutí o tom, jaká měna se stává funkční měnou, je vždy individuální záležitostí konkrétního podniku a lze zde přednostně uvést, že to vždy nemusí být měna domácí či tuzemská. IAS 21 přináší detailnější vysvětlení vedoucí k jejímu správnému stanovení, což však není předmětem tohoto článku.

Vrátíme-li se k výkazu peněžních toků, lze rozlišit jednak běžné peněžní toky, které jsou však uskutečňovány v cizí měně – podnik platí zahraničním dodavatelům za dodávky materiálu či nákup dlouhodobého aktiva a naopak podnik získává peníze od zahraničních odběratelů jeho výrobků či zboží – a dále peněžní toky, které uskutečňuje zahraniční dceřiný podnik a které musí být zkonsolidovány do konsolidovaného výkazu peněžních toků.

Podle platných pravidel IAS 7 musí být **peněžní toky z transakcí v cizí měně** vykázány ve funkční měně podniku, přičemž k přepočtu mezi funkční a cizí měnou se použije směnný kurs platný k datu uskutečnění peněžního toku. Aniž bychom rozebírali, proč a za jakých okolností je stanovena funkční měna, uvažme, že podnik má jako funkční měnu stanovenou tuzemskou měnu, tj. CZK. Podnik současně vykazuje pohledávku denominovanou v EUR, která je v průběhu vykazovaného období uhrazena zahraničním odběratelem. Podnik musí platbu uskutečněnou v EUR přepočíst na CZK kursem CZK/EUR k datu transakce a získá částku, která následně vstupuje do výkazu peněžních toků.

V případě, kdy má podnik v souladu s IAS 27 povinnost sestavit konsolidovanou účetní závěrku zahrnující konsolidovaný výkaz peněžních toků, musí být **peněžní toky**

[2] IASB (International Accounting Standards Board) je tvůrcem Mezinárodních standardů účetního výkaznictví.
[3] FASB (Financial Accounting Standards Board) je nezávislá instituce zodpovědná za standardizaci účetního výkaznictví v USA.

zahraničního dceřiného podniku převedeny na funkční měnu mateřského podniku, přičemž k přepočtu mezi funkční a cizí měnou se použije směnných kursů platných k datu uskutečnění příslušných peněžních toků. Uvažme tuzemský podnik, jehož funkční měnou je opět CZK a který ovládá zahraniční dceřiný podnik s funkční měnou EUR. Peněžní toky zahraničního dceřiného podniku, které vytvářejí individuální výkaz peněžních toků zahraničního podniku, musí být pro potřeby konsolidace za ideálních podmínek přepočteny z EUR na CZK kursem CZK/EUR k okamžiku uskuteční příslušného peněžního toku.

Pro přepočty peněžních toků v cizí měně IAS 7 dovoluje určité zjednodušení, které se týká zejména konsolidace peněžních toků zahraničního dceřiného podniku, a v souladu s IAS 21 povoluje použití váženého průměru směnných kursů za určité období, u něhož předpokládá, že se blíží skutečnému kursu. Současně existuje jednoznačný zákaz aplikování směnného kursu platného k datu rozvahy pro přepočet peněžních toků zahraničního dceřiného podniku. Metodika stanovení příslušného průměrného kursu již zůstává na podniku, neboť toto již IAS 7, ani IAS 21 neupravují.

Ve vztahu k peněžním tokům v cizí měně je třeba ještě zmínit nerealizované kursové zisky a ztráty. Jde o položky, které ovlivňují výsledek hospodaření a jsou tak zahrnuty do jeho úpravy v rámci sestavení provozního peněžního toku nepřímou metodou. Tituly jejich vzniku mohou být různé. Pro výkaz peněžních toků jsou však důležité hodnoty, které se váží k penězům a peněžním ekvivalentům. Již v úvodu bylo zmíněno, že peníze zahrnují valutovou pokladnu a devizové bankovní účty, vykazuje-li podnik tyto aktivní položky. Obdobně peněžní ekvivalenty mohou zahrnovat aktiva denominovaná v cizí měně. Jejich hodnota vyjádřená v cizí měně je k datu rozvahy přepočtena na funkční měnu směnným kursem platným k datu rozvahy. Přestože nejsou nerealizované kursové výsledky považovány podle IAS 7 za peněžní toky, musí být nerealizovaný kursový výsledek z těchto titulů uveden ve výkazu peněžních toků, aby byl zajištěn soulad mezi zůstatky peněz a peněžních ekvivalentů na počátku období a na konci období. Vypočtená částka je vykazována odděleně od peněžních toků, které jsou složkou provozní či investiční činnosti nebo financování. Jde o zvláštní a samostatný řádek výkazu peněžních toků, jak zobrazuje následující tabulka.

Tab. 6: Kursové rozdíly peněžních položek ve výkazu peněžních toků

Čisté zvýšení či snížení peněz a peněžních ekvivalentů	63	
Peníze a peněžní ekvivalenty na počátku období	50	
Dopady kursových rozdílů na peněžní položky	–6	
Peníze a peněžní ekvivalenty na konci období		**107**

Peněžní toky plynoucí z mimořádných položek

Původní podoba IAS 7 platná do konce roku 2004 požadovala, aby podnik vyčíslil peněžní toky plynoucí do podniku i z podniku v souvislosti s mimořádnými událostmi separátně ve výkazu peněžních toků v rámci provozní činnosti a na hrubé bázi, tj. samostatný řádek jak pro peněžní příjmy tak pro peněžní výdaje. Mimořádné položky byly dříve definovány v IAS 8 *Čistý zisk nebo ztráta za období, zásadní chyby a změny v účetních pravidlech*. Tento standard byl novelizována a od 1. ledna 2005 platí jeho revidovaná podoba nazvaná *Účetní pravidla, změny v účetních o*dhadech a chyby, která již definování mimořádných položek nezahrnuje. Došlo tímto jednak ke zrušení mimořádné oblasti výkazu

zisku a ztráty a zároveň ke zrušení požadavků na samostatné vykazování příslušných mimořádných peněžních příjmů a výdajů ve výkazu peněžních toků.

Peněžní toky z titulu finančního leasingu

Finanční leasing představuje specifickou oblast, která je v popředí, pokud se zmiňujeme o hlavních rozdílech mezi přístupem k účetní závěrce podle IFRS a ČÚL. Ačkoliv tyto peněžní toky nejsou v rámci IAS 7 nikterak vyjmuty, jsou zde zmíněny separátně a to zejména z důvodu uvedeného v první větě tohoto odstavce. Zjednodušíme-li pravidla obsažená v IAS 17, pak podstatou finančního leasingu u nájemce z pohledu IFRS je skutečnost, že předmět leasingu – aktivum – vstupuje do rozvahy nájemce a je odpisováno a současně nájemci vzniká závazek, který je v průběhu existence leasingu amortizován postupnými splátkami. Dopad finančního leasingu na výkaz peněžních toků sestavený podle IFRS se projeví zejména uskutečněnými splátkami závazku, přičemž tyto splátky jsou zahrnuty do kategorie financování. Dalšími peněžními toky jsou placené úroky z finančního leasingu, které lze zahrnout podle politiky podniku jak do provozní činnosti, tak do financování. Pokud podnik sestavuje peněžní tok z provozní činnosti nepřímou metodou, vstupuje do výkazu peněžních toků také výše odpisů předmětu leasingu jako úpravy zisku z běžné činnosti.

Peněžní toky spojené s finančním leasingem vykazovaným podle ČÚL ovlivňují výhradně provozní činnost výkazu peněžních toků. Uskutečněné splátky vstupují do výkazu jednak jako změna pracovní kapitálu v případě nepřímé metody, nebo jako přímo uskutečněný peněžní tok dodavateli služeb v případě přímé metody.

Specifické položky výkazu peněžních toků z pohledu ČÚL

Specifické položky – úroky, dividendy, daně ze zisku, cizí měny – nejsou v ČÚL přiblíženy tak, jako je tomu v IAS 7. V tomto případě podle mého názoru hodně záleží na přístupu podniku samotného a následně na zhodnocení sestaveného výkazu peněžních toků auditorem. Dokážu si představit, že většina peněžních toků je v takovém případě zahrnuta do provozní činnosti a její detailní rozčlení není uskutečněno. Velmi se zde projevuje skutečnost, že výkaz peněžních toků je stále považován z oficiálního právního hlediska za výkaz dobrovolný, nikoliv výkaz povinný.

Výkaz peněžních toků a mezitímní účetní závěrka

V řadě případů podnik přistupuje k sestavení účetní závěrky za dobu kratší než je celé roční účetní období, tj. za tzv. mezitímní období. Může jít o období měsíční, čtvrtletní či pololetní. Příslušná účetní závěrka v takovém případě není v rámci IFRS primárně upravována pravidly obsaženými v IAS 1, ale v IAS 34 *Mezitímní účetní výkaznictví*. V tomto případě plyne podniku v souladu s IAS 34.8 povinnost sestavit výkaz peněžních toků za uplynulé mezitímní období, přičemž tento výkaz je dle IAS 34.20 sestaven kumulativně od počátku běžného účetního období k datu, se srovnatelným výkazem za odpovídající období bezprostředně předcházejícího účetního období. Pokud je tedy sestaven mezitímní výkaz peněžních toků za období od 1. ledna do 30. června roku 2005, musí být současně prezentován výkaz peněžních toků za období od 1. ledna do 30 června roku 2004. Pravidla sestavení mezitímního výkazu peněžních toků jsou již obsažena v IAS 7 a jsou shodná s pravidly pro výkaz peněžních toků sestavený za celé účetní období.

Mezitímní účetní závěrka z pohledu ČÚL se plně neshoduje s vymezením mezitímní účetní závěrky podle IFRS. V rámci ČÚL pouze §19 odst. 3 stanovuje:

V případech, kdy to vyžadují zvláštní právní předpisy, účetní jednotky sestavují účetní závěrku v průběhu účetního období i k jinému okamžiku než ke konci rozvahového dne (dále jen "mezitímní účetní závěrka").....

Tímto je mezitímní účetní závěrka z pohledu ČÚL vyřešena. V rámci IFRS je jí věnován celý jeden standard.

Výkaz peněžních toků a požadavky na zveřejnění

IAS 7 vedle pravidel na sestavení výkazu peněžních toků požaduje, aby podnik v příloze k účetním výkazům zveřejnil několik dodatečných informací, které přímo a jasně definuje. Jde o tyto skutečnosti:

- složky peněz a peněžních ekvivalentů k datu rozvahy a srovnání mezi částkami uvedenými ve výkazu peněžních toků a ekvivalentními částkami zahrnutými v rozvaze, pokud takové srovnání jednoznačně nevyplývá;
- zůstatky peněz a peněžních ekvivalentů, které jsou drženy podnikem, ale nejsou k dispozici pro použití skupinou.

Např. Peníze či peněžní ekvivalenty držené dceřiným podnikem, který vykonává svoji činnost v zemi, kde jsou uplatňována devizová či jiná zákonná omezení a tyto zůstatky tak nemohou být využity mateřským či jiným dceřiným podnikem. Jde o požadavek týkající se konsolidovaného výkazu peněžních toků.

- částku nevyčerpaných úvěrových příslibů (tj. úvěrových rámců), které mohou být použitelné pro budoucí provozní činnosti a k vypořádání kapitálových závazků, s uvedením jakýchkoliv omezení pro jejich použití;

Jde o případ, kdy má podnik s bankami dohodnuty úvěrové linky s určitým rámcem, který není k datu účetní závěrky plně vyčerpán, přičemž podnik jej může kdykoliv pro svoji provozní činnost využít. Podnik tak má informovat uživatele účetní závěrky o těchto penězích a možnostech jejich využití.

- souhrnné částky peněžních toků podle jednotlivých činností, které souvisejí s podíly ve společných podnicích, jež se vykazují metodou poměrné konsolidace;

Podnik vlastnící podíl ve společně ovládaném podniku může sestavovat v souladu s IAS 31 svoji účetní závěrku metodou poměrné konsolidace, tj. i výkaz peněžních toků, do kterého musí podnik zahrnout peněžní toky z provozní činnosti, investiční činnosti a z financování společného podniku ve výši svého podílu spoluvlastníka.

- souhrnnou částku peněžních toků, která představuje zvýšení provozní kapacity odděleně od takových peněžních toků, které jsou požadovány k udržení provozní kapacity;

IAS 7 tímto požadavkem umožňuje uživatelům účetní závěrky zjistit, zdali podnik adekvátně investuje do udržování své provozní kapacity, protože v opačném případě může poškozovat svoji budoucí ziskovost na úkor běžné likvidity a rozdělování vlastníkům.

- částku peněžních toků, které plynou v jednotlivých kategoriích pro každý vykazovaný odvětvový a územní segment v souladu s IAS 14 *Vykazování podle segmentů*.

IAS 14 požaduje povinně vykazovat tzv. segmenty u podniků, jejichž akcie nebo dluhové cenné papíry jsou veřejně obchodovány, případně u podniků, které tyto cenné papíry na veřejný trh uvádějí. Ostatní podniky sestavující účetní závěrku podle IFRS tento standard mohou aplikovat dobrovolně. Rozdělení činnosti podniku na územní neboli geografické segmenty může vyplynout v rozlišení činnosti např. v Evropě, USA či Asii nebo v ČR, SR a Rakousku. Odvětvový segment je naopak spojen s rozlišením různých produktových linií podniku. Bližší definice jsou obsaženy v IAS 14, který nebyl novelizován a od 1.1.2005 není v platnosti nová určitým způsobem revidovaná verze. Pokud jsou příslušné segmenty vykazovány, musí být dle IAS 7 aplikovány i na peněžní toky. Podnik tak v příloze k účetním výkazům zveřejní přehlednou tabulku, ve které rozdělí peněžní toky podle nastavených segmentů. Názorně podstatu tohoto požadavku zobrazující uvedené příklady přílohových tabulek:

Tab. 7: Příklad zveřejnění peněžních toků dle územních segmentů

Územní segment **Peněžní tok**	**Evropa**	**USA**	**Asie**	**Celkem**
Provozní činnost Investiční činnost Financování				
Celkový peněžní tok				

Tab. 8: Příklad zveřejnění peněžních toků dle odvětvových segmentů

Odvětvový segment **Peněžní tok**	**Kancelářský nábytek**	**Nábytek do domácností**	**Ostatní výkony**	**Celkem**
Provozní činnost Investiční činnost Financování				
Celkový peněžní tok				

Splnění tohoto požadavku v účetní závěrce následně umožňuje uživatelům pochopit vztah mezi celkovými podnikovými peněžními toky a peněžními toky z jednotlivých podnikových částí včetně zobrazení jejich disponibility a variability.

Sestavuje-li podnik výkaz peněžních toků, má pouze povinnost zveřejnit v příloze k účetním výkazům sesouhlasení mezi položkou peníze a peněžní ekvivalenty ve výkazu peněžních toků a v rozvaze. Segmenty, které jsou zmiňovány v posledním bodě výše, se účetní závěrky podle ČÚL netýkají. Záleží tedy pouze na samotném podniku a následně na jeho auditorech, co bude v účetní závěrce jako celku o penězích, peněžních ekvivalentech a peněžních tocích sděleno.

Závěr

Cílem tohoto příspěvku bylo uskutečnit jemnou komparaci pravidel IFRS s pravidly ČÚL v oblasti výkazu peněžních toků ve vazbě na podnikatelské nebankovní subjekty. Nebyly uvažovány pravidla pro výkaz peněžních toků sestavovaný finančními institucemi. Z rozsahu příspěvku byly vyloučeny také pravidla, která platí pro sestavování výkazu peněžních toků za konsolidační celek v rámci konsolidované účetní závěrky.

Zpracovaný příspěvek obsahově vychází z koncepčního členění IAS 7 a je doplňován o pravidla české účetní legislativy, která jsou v prvé řadě obsažena ve vyhlášce č. 500/2002 Sb. a dále v Českém účetním standardu pro podnikatele č. 023. Na základě této analýzy lze dospět k závěru, že z koncepčního pojetí vykazování peněžních toků dle ČÚL vychází z IAS 7 a do značné míry se s ním shoduje. Lze však shledat řadu dílčích rozdílů, které ve svém důsledku vedou k tomu, že se vnitřní struktura celkového peněžního toku rozlišující provozní a investiční peněžní tok a peněžní tok z financování v jednotlivých systémech liší. Ačkoliv je celkový peněžní tok samozřejmě shodný. Důvodem je přitom odlišný přístup k vykazování určitých transakcí a událostí vyplývající z jiných standardů než je IAS 7.

Literatura

[1] IASCF (2003): *Mezinárodní standardy účetního výkaznictví včetně Mezinárodních účetních standardů a Interpretací*. Praha, HZ, 2003.

[2] IASCF (2003): *International Financial Reporting Standards incorporating International Accounting Standards and Interpretation*. London, IASCF, 2003.

[3] IASCF (2005): *IAS 1 Presentation of Financial Statements*. London, IASCF, 2005.

Přehled právních předpisů týkajících se tématu

[1] Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví (poslední změna č. 179/2005 Sb.).

[2] *Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví, v platném znění.*

[3] *Český účetní standard pro podnikatele č. 020 Konsolidovaná účetní závěrka, v platném znění.*

[4] *Český účetní standard pro podnikatele č. 023 Přehled o peněžních tocích, v platném znění.*

Výkaz peněžních toků – Mezinárodní standardy účetního výkaznictví a jejich srovnání s českou účetní legislativou

Libor Vašek

ABSTRAKT

Výkaz peněžních toků je přehledem zdrojů peněz a peněžních ekvivalentů na straně jedné a přehledem jejich využití na straně druhé. Vedle rozvahy, výkazu peněžních toků a výkazu změn ve vlastním kapitálu je principiálně považován za součást účetní závěrky. Jak je to ale s konkrétními pravidly české účetní legislativy a IFRS, které jeho sestavení a prezentaci podnikem upravují? Jaké jsou shody a naopak rozdíly mezi oběma systémy? Výkaz peněžních toků je výkazem v praxi neoblíbeným, ale přesto velmi významným. Cílem tohoto příspěvku je přiblížit výkaz peněžních toků z pozice pravidel IFRS a tyto pravidla srovnat s aktuálně nastavenou českou účetní legislativou, která je závazná pro podniky sestavující statutární účetní závěrku.

Klíčová slova: Výkaz peněžních toků; Mezinárodní standardy účetního výkaznictví; České účetní standardy.

Cash Flow Statement – International Financial Reporting Standards and their Comparison with Czech Accounting Standards

ABSTRACT

Cash flow statement summarizes the resources of cash and cash equivalents on the one hand and their utilization on the other hand. Cash flow statement represents a component of enterprise`s financial statements together with balance sheet, income statement and statement of changes in equity. What accounting policies shall the enterprise apply to prepare and present cash flow statement according to Czech Accounting Standards or IFRSs. What accordance or difference is between both systems. The purpose of the article is to approximate cash flow statement presented in accordance with IFRS and this statement compare with statutory cash flow statement.

Key words: Cash flow statement; International Financial Reporting Standards; Czech Accounting Standards.

JEL classification: M41